

Täysistunto

Torstai 4.12.2025 klo 16.00—22.09

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vammaispalvelulain 2 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 92/2025 vp

Valiokunnan mietintö StVM 26/2025 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 26/2025 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu alkaa. Edustaja Kiuru, esittelypuheenvuoro, olkaa hyvä.

Keskustelu

20.30 Krista Kiuru sd (esittelypuheenvuoro): Oikein paljon kiitoksia, arvoisa puhemies! Esittelen sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön vammaispalvelulain 2 §:n muuttamisesta:

Tällä ehdotuksella on pitkä historia, mutta aloitan siitä, että tässä esityksessä ehdotetaan siis lisättäväksi vammaispalvelulain 2 §:ään uusi soveltamisalaa rajaava säännös. Tämän säännöksen mukaan vammaispalveluja järjestettäisiin niille vammaisille henkilöille, joiden toimintarajoitteesta johtuva välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa kyseessä olevaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta. Taustalla on se, että eduskunta hyväksyi maaliskuun 1. päivänä 23 viime eduskunnan työn lopuksi uuden vammaispalvelulain, jonka voimaantuloajaksi vahvistettiin 1.10.23. Käsiteltäessä tätä kyseistä lakia eduskunnassa lakiesityksestä poistettiin perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta niin sanottu ikääntymisrajaus. Kun uusi hallitus aloitti, se ensi töikseen lykkäsi uuden vammaispalvelulain voimaantuloa lailla vuoden 25 alkuun — se ei ollut vielä tullut voimaan, mutta oli jo säädetty. Voimaantulon siirron taustalla oli hallitusohjelman uusi kirjaus, jonka mukaan hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisalaa tulee täsmentää niin, että varmistetaan vammaispalvelulain säilyminen erityislakina sekä vammaisten henkilöiden asianmukaiset palvelut ja niiden kestävä rahoitus. Hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisalaa esitettiin täsmennettäväksi vuonna 24 eduskunnalle annetussa vammaispalvelulain ja muiden lakien esityksessä.

Eduskunta hyväksyi lakiehdotukset muutoksin, mutta eduskuntakäsittelyn aikana vammaispalvelulain muuttamista koskevasta lakiehdotuksesta poistettiin perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta se, että näitä vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestettäisiin vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämättömän avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Ottaen huomioon lain suunniteltu voimaantulo vuoden 25 alusta ja talousarvioesitykseen liittyville esityksille asetettu määräaika, perustuslakivaliokunnan esittämiä täsmennyksiä säännökseen ei ollut

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

kuitenkaan mahdollista tehdä eduskuntakäsittelyn aikana. Vammaispalvelulain 2 §:n muutoksiin ehdotettiin sitten sääntelyn muutosta niin, että eduskunta antoi lausuman, jossa edellytti, että tätä asiaa hoidettaisiin ja korjattaisiin ja tehtäisiin esityksiä tästä.

Näin sitten ollaankin tilanteessa, jossa nyt esitetään muutosta vammaispalvelulain 2 §:ään uudeksi soveltamisalaa rajaavaksi säännökseksi. Tätä olemme käsitelleet valiokunnassa, ja toteamme, että sitä voidaan kannattaa ehdotetuin tarkennuksin, joista kohta liisää.

Ensinnäkin todetaan, että vammaispalvelulain soveltamisalan täsmentämistä on käsitelty valiokunnassa useiden lausuntojen pohjalta, ja tämä muutos on sellainen, että ehdotetaan lisättäväksi siis uusi lain soveltamisalaa rajaava elämänvaiheita koskeva säännös, joka auttaa esityksen mukaan arvioimaan yhdessä muiden soveltamisalasäännösten kanssa, kennellä on oikeus saada vammaispalveluja. Lisäksi tulee muita teknisiä muutoksia lainsäädäntöön. Esityksen mukaan esityksellä ei ole tarkoitus olennaisesti muuttaa vammaispalveluja saavien henkilöiden kohderyhmää. Edelleen on tarkoitus, että aiemmat väliinputoajaryhmät, kuten autismi- ja neurokirjon henkilöt, pääsisivät paremmin lain piiriin. Tässä ehdotettava elämänvaiheita koskeva säännös saattaisi vaikuttaa erityisesti niiden yksittäisten iäkkäiden henkilöiden asemaan, jotka ovat ennen säännöksen tarkentamista saattaneet saada yleispalvelujen sijaan vammaispalveluja. Ehdotetussa vammaispalvelulain 2 §:n 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi elämänvaiheen määritelmä ja luettelo elämänvaiheista. Edellä todetussa arvioinnissa täytyy sitten henkilökohtaisesti arvioida kunkin kohdalla näiden palveluiden jatkuvuus myös siirryttäessä elämänvaiheesta toiseen.

Tätä esitystä on myöskin perustuslakivaliokunnassa arvioitu, ja perustuslakivaliokunta toteaa nyt, että ehdotettu säännös elämänvaiheen huomioon ottamisesta on täsmentynyt suhteessa valiokunnan aikaisempiin kannanottoihin, ja täten tämä arvioitu säännös edelleen jossakin määrissä on avoin siinä mielessä, että se ei ole niin tarkkarajainen ja täsmällinen, mutta kuitenkin se täyttää jo tässä muodossaan perustuslain 80 §:n edellytykset lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta. Perustuslakivaliokunnan mielestä elämänvaiheisiin kiinnittyvä arviointi tehdään aina osana yksilöllistä palvelutarpeen arviointiprosessia, ja valiokunnan mielestä tämä ehdotettu sääntely korostaa arvioinnin yksilöllistä luonnetta ja sitä, että pelkästään henkilön ikä ei voi johtaa lain soveltamisalan ulkopuolelle rajautumiseen. Perustuslakivaliokunnan mielestä yksilöllistä arviointia koskeva sääntely on vielä sellaista, että valiokunta voisi tätä yksilöllistä arviointia ja sen perusteita selkeämmin vielä säätää ja täsmentää valiokunnassa tältä osin.

Arvoisa puhemies! Me olemme sitten tehneet työtä käskettyä ja vähän täsmentäneet, eli olemme omalta osaltamme korostaneet samoja seikkoja kuin perustuslakivaliokunta ja laittaneet myöskin sitten täsmennystä tänne nimenomaan siitä näkökulmasta, että tätä arviointia tulee tehdä yksilöllisesti osana palvelutarpeen arviointia. Siten sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 2 §:n 4 momentin viimeistä virkettä täsmennetään siten, että arviointi oikeudesta saada vammaispalveluita eri elämänvaiheissa tulee tehdä yksilöllisesti osana 4 §:ssä ja sosiaalihuoltolain 36 ja 37 §:ssä tarkoitettua palvelutarpeen arviointia. Ehdotetuilla säännöksillä korostetaan sitä, että arviointi oikeudesta saada vammaispalveluja eri elämänvaiheissa on tehtävä yksilöllisesti. Lisäksi informatiivisuuden vuoksi lisätään viittaukset palvelutarpeen arviointia koskeviin vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain säännöksiin.

Lisäksi valiokunta ehdottaa täydennettäväksi lakiehdotuksen 4 §:ää uudella 2 momentilla. Tällöin edellytetään yksilöllisyyttä siinä, milloin on kyse vammaisen henkilön elä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

mänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta ja milloin siitä poikkeavasta tarpeesta. Lisäksi vammaisen henkilön yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin on sisällytettävä ehdotetun 2 momentin mukaan arvio siitä, voidaanko hänen tarpeisiinsa vastata 2 §:n 3 momentissa tarkoitettun lain mukaisilla palveluilla vai ei. Tässä nyt tietenkin tarkoitetaan arvioinnin yksilöllistä luonnetta siinä, että tämä oikeus vammaispalveluiden saantiin ei voi johtua kategorisesti eri elämänvaiheista, vaan sen pitää perustua nimenomaan tämän yksittäisen henkilön elämänvaiheeseen eikä pelkästään ikään, jos rajautuu lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Arvoisa puhemies! Isoa keskustelua on käyty sitten myöskin tämän lain monenlaisista vaikutuksista. Vaikutusarviointit ovat olleet valiokunnassa erilaisia. Useampi valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kuultu taho toi esille, että esitys olisi ristiriidassa sekä YK:n vammaisyleissopimuksen kanssa että myös yleissopimusta valvovan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean Suomea koskevan kannanoton ja ratkaisun kanssa. Komitea katsoi syyskuussa 25 Suomea koskevissa loppupäätelmissään, että elämänvaiherajauksen lisääminen vammaispalvelulakiin merkitsisi ikään perustuvaa syrjintää ja olisi ristiriidassa yleissopimuksen 1 artiklaan sisältyvän vammaisuuden määritelmän kanssa. Komitea oli huolissaan siitä, että ehdotetut säännökset saattaisivat sulkea monet vammaiset henkilöt pois vammaisyleissopimuksen edellyttämistä palveluista. Perustuslakivaliokuntakin on asiaa tarkastellut, ja perustuslakivaliokunnan mielestä se, että lain soveltamisalaa ja eri palveluiden myöntämistä koskevia säännöksiä sovelletaan lain tarkoituksen mukaisesti perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti, on omiaan lieventämään kyseisiä ongelmia ja ehkäisemään esimerkiksi juuri iän perusteella syrjivien käytäntöjen muodostumista.

Arvoisa puhemies! Sitten tästä laista on oltu montaa mieltä. Kriittisinä huomioina asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että ehdotettu säännös ei ole edelleenkään riittävän täsmällinen ja että käsite ”elämänvaihe” on lainsäädännössä ongelmallinen, sillä se luo helposti epätarkoituksenmukaista soveltamista ja väliinpuotoamista. On myöskin korostettu tarvetta konkretisoida tarkemmin, mitkä olisivat ne toimintarajoitteet, jotka vaikuttavat ihmisen toimintakykyyn yksilöllisesti. Osa kuultavista piti ehdotettua sääntelyä tarpeettomana. Osa kuultavista ehdotti puolestaan sääntelyn täsmentämistä yksilöllisen elämäntilanteen huomioimisella paremmin. Useissa asiantuntijalausunnoissa katsottiin, että lakiin esitettävässä elämänvaiherajauksessa on tosiasiaa kyse ikääntymisrajoituksesta, joka asettaa ikääntyneet vammaisiksi katsottavat henkilöt ikänsä vuoksi muita vammaisiksi katsottavia henkilöitä epäedullisempaan asemaan. On monenlaista arviota saatu. Valiokunta toteaa kuitenkin, että valiokunta pitää vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamista näin ollen perusteltuna vammaispalvelulain säilyttämiseksi vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, vaikka asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille toisaalta myös se, että asiakkaan elämänvaihe ja elämäntilanne huomioidaan jo tälläkin hetkellä palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Arvoisa puhemies! Tässä on myöskin paljon taloudellisia vaikutuksia ja seurantaa, josta valiokunta kirjoittaa pitkästi, mutta tässä aikataulussa emme enää valitettavasti voi näitä asioita esitellä.

Totean lopuksi, että tästä vammaispalvelulaista ei olla valiokunnassa yksimielisiä vaan asiasta on jouduttu ottamaan kantaa äänestämällä. Näin ollen täällä on vastalauseita kahdelta eri valiokuntaryhmältä. Tämä tässä lopuksi vielä tiedoksi.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kemppi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

20.43 **Hilkka Kemppi kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Vaikka olisi millainen aika, niin vammaisilta ihmisiltä ei voi leikata. Hallituksen tavoitteena on leikata hyvinvointialueiden rahoituksesta yli 20 miljoonaa euroa tämän lain myötä. Keskustan mielestä säästöjen kohdentaminen heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin ei ole kertakaikkisesti oikein. Vammaisilla henkilöillä on oikeus yhdenvertaiseen elämään. Heidän tulee saada tarpeen mukaiset palvelut tilanteessa kuin tilanteessa. Vammaisten ihmisten palveluiden rajaamista ja yhdenvertaisuuden heikentämistä ei voi perustella kustannusten hillitsemisen tarpeella, sillä heillä on yhdenvertainen oikeus olla mukana yhteiskunnassa.

Tämä laki ei ole salissa myöskään ensimmäistä kertaa tällä vaalikaudella. Laki on ollut täällä ennenkin, ja sitä on jouduttu korjaamaan useamman kerran hallituksen aiempien leikkausten seurauksena. Edelleen tähän tulee jäämään merkittäviä puutteita. Jos muutoksia ei tehdä, niin autismi- ja nepsy-kirjoon kuuluvien henkilöiden pois rajaaminen tulee jatkumaan, siis se muutos, jonka hallitus lupasi korjata myöhemmin tällä hallituskaudella. Siksi keskusta esittää myös lausumaa, jossa todetaan, että valtioneuvosto varmistaisi, että autismi- ja nepsy-kirjon henkilöt pääsevät lain soveltamisalan piiriin ja saavat tarpeidensa mukaiset vammaispalvelulain palvelut.

Tämän hallituksen esityksen tarkoituksena on ollut hallituksen sanojen mukaan varmistaa, että vammaispalveluiden saatavuus ja rahoitus voidaan turvata vammaisten henkilöiden oikeuksia edistävällä tavalla, mutta eihän se kertakaikkisesti onnistu, jos rahaa vain leikataan ja rahat loppuvat. Palveluiden riittävä rahoitus tulee turvata. Olemme kuulleet alueilta huolestuttavia viestejä siitä, että rahaa vammaispalveluiden toteuttamiseen ei käytännössä ole.

Hyvinvointialueet ovat kamppailleet koko vaalikauden ajan palveluiden riittämättömän rahoituksen kanssa. Tämä koskee yhtä lailla vammaispalveluiden rahoitusta. Rahoituksen riittämättömyyden ohella lainsäädännön nopeat muutokset ja lain voimaantulon ennakoimaton siirtyminen erittäin lyhyellä aikataululla alkuvaalikaudesta ovat vaikeuttaneet vammaispalveluiden suunnittelua ja järjestämistä kaikilla alueilla. Siis tämä laki peruttiin edellisenä viikonloppuna. Se olisi tullut voimaan maanantaina, ja se peruttiin viikonloppuna tasavallan presidentin istunnossa. Mielestäni se oli luokatonta lainsäätämistä, eikä tilanne tule korjattua nyt edes korjaussarjan myötä.

Riittämätön rahoitus lisää riskiä siihen, että vammaiset henkilöt ohjataan yleislakien mukaisiin palveluihin, jotka eivät vastaa heidän yksilöllisiä palvelutarpeitaan, ja tällöin ihmiset eivät voi yhdenvertaisesti osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin. Lisäksi laissa on tämä elämänvaihesääntely, jonka osalta keskusta toivoo ja edellyttää, että sitä seurataan erittäin tiiviisti. Lain soveltamisalaan liitettävä täydennys elämänvaiheita koskevasta säännöksestä on herättänyt eri lainsäädännön vaiheissa runsaasti kritiikkiä. Sitä olemme kuulleet myös valiokunnassa. Pelkästään henkilön ikä ei voi johtaa lain soveltamisalan ulkopuolelle rajautumiseen, se on selvää, ja nähdäkseni siihen myös valiokunnan jäsenten yhteinen näkemys on löytynyt. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta teki myös muutoksia, hyvää työtä ja täsmensi lakia tältä osin. Palvelutarpeen arviointi tulee tehdä yksilöllisesti jokaisen vammaisen henkilön kohdalla erikseen.

Loppujen lopuksi on kuitenkin kyse siitä, miten lainsäädäntöä sovelletaan käytännössä, riittävätkö rahat vai oiotaanko pahasti. Tätä ei voi heittää yksin hyvinvointialueiden päättäjien niskaan, sillä kyse on tietenkin kansallisesta rahoituksen riittävydestä, joka meidän, arvoisat kollegat, tulee eduskunnassa varmistaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kallio.

20.47 Vesa Kallio kesk: Arvoisa rouva puhemies! Vammaisilla henkilöillä on perustusslaillinen oikeus yhdenvertaiseen osallistumiseen ja mahdollisimman yhdenvertaiseen elämään. Tämä tarkoittaa, että heillä on oikeus saada tarpeenmukaiset palvelut. Vammaisten ihmisten palveluiden rajaamista ja yhdenvertaisuuden heikentämistä ei voi perustella kustannusten kasvulla ja niiden hillitsemisen tarpeella. Kyse on ihmisyydestä ja inhimillisyydestä sekä niiden toteutumisesta ja toteuttamisesta.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueiden rahoituksen heikennykset ja lainsäädännön nopeat muutokset sekä lain voimaantulon ennakoimaton siirtyminen erittäin lyhyellä aikataululla alkuvaalikaudesta ovat vaikeuttaneet vammaispalveluiden suunnittelua ja järjestämistä hyvinvointialueilla. Useat sosiaali- ja terveysvaliokunnalle lausuntoja antaneet tahot totesivat lausunnoissaan, että tämän vuoden alussa voimaan tulleen vammaispalvelulain soveltamisesta ei ole vielä riittävästi seurantatietoa. Sen vuoksi asiantuntijat pitävät nyt tehtävää säädösmuutosta aikataulullisesti ongelmallisena.

Eduskunta edellytti lakimuutoksen hyväksyessään useissa lausumissa, että valtioneuvosto seuraa lain toimeenpanoa ja lakimuutosten vaikutuksia. Seurannasta vastaava Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, THL, totesikin valiokunnalle antamassaan lausunnossa, että seuranta jatkuu vuoden 2027 loppuun saakka. Koska lakimuutokset ovat olleet voimassa alle vuoden, niiden vaikutusten seurantakin on vielä alkutekijöissään. Nämä toistuvat ja lyhytjänteiset muutokset vaikeuttavat merkittävästi lakien toimeenpanoa.

Kaikessa lainsäädännössä, erityisesti tässä vammaispalvelulain toimeenpanossa, keskeistä olisi pitkäjänteisyys, jatkuvuus ja ennen kaikkea rahoituksen riittävyys. Mikäli ne eivät toteudu, ei palveluja voida järjestää lainmukaisina ja yhdenvertaisesti koko Suomessa. Riittämätön rahoitus lisää riskiä siihen, että vammaiset henkilöt ohjataan yleislakien mukaisiin palveluihin, jotka eivät vastaa heidän yksilöllisiä palvelutarpeitaan.

Arvoisa puhemies! Lain perusteluilla ja toimeenpanon ohjaamisella on tässä tapauksessa erityinen merkitys yhdenvertaisuuden toteutumiseksi riippumatta vammaisen henkilön asuinpaikasta ja elämänvaiheesta. Erittäin olennaista on, miten säännöksiä tullaan tulkitsemaan ja soveltamaan lain toimeenpanossa hyvinvointialueilla. Kuten valiokunnalle annetuissa lausunnoissa on todettu, elämänvaihetta koskeva täsmennys ei poista kokonaan soveltamisalasäännöksen tulkinnanvaraisuutta. Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen kohtelun ja oikeusturvan toteutumisen kannalta keskeistä on, että säännöksen käytännön soveltamisesta annetaan selkeää ja konkreettista ohjeistusta esimerkiksi THL:n tuottamassa Vammaispalvelujen käsikirjassa, joka toimii vammaispalvelujen työntekijöiden työvälineenä. Ohjeistusten ohella on välttämätöntä varmistaa, että lakia toimeenpanevat työntekijät saavat palvelutarpeen arviointityön tueksi tarvitsemaansa koulutusta.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen perustelujen mukaan silloin, kun vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden osallisuuden ja itsenäisen elämän toteutuminen on kiinni palveluista, on välttämätöntä huolehtia siitä, että palvelut jatkuvat joustavasti elämänvaiheesta toiseen. Esityksen mukaan henkilön elämänvaiheiden tai elämäntilanteiden muuttuessa tulee tarvittaessa arvioida uudelleen, voidaanko myönnetyillä palveluilla vastata vammaisen henkilön palvelutarpeisiin. Myös lakimuutosten yhteydessä on välttämätöntä varmistaa, että palvelut jatkuvat keskeytyksettä ja palveluihin oikeutetut vammaiset ihmiset ja vammaisten lasten ja nuorten vanhemmat saavat oikeaa tietoa siitä, mihin palveluihin he ovat oikeutettuja. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Rintamäki poissa. — Edustaja Berg.

20.51 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Vammaispalvelulakia on muutettu viimeisten vuosien aikana useamman kerran, vaikka itse lakikaan ei ole ehtinyt olla hyväksyttynä kovinkaan paljon kauemmin. Marinin hallituskaudella saimme juuri ennen vaaleja valmiiksi suuren uudistuksen vammaispalvelulakiin, joka oli sitä ennen auttamatta vanhentunut eikä vastannut Suomen hyväksymää YK:n vammaispalvelusopimusta. Uudistuksen myötä palveluja myönnetään yksilölliseen tarpeen, ei diagnoosin pohjalta. Kuitenkin vain reilut puoli vuotta sen jälkeen, kun vammaispalvelulaki oli saatu hyväksyttyä nykyisten hallituspuolueiden tuella syksyllä 2023, Orpon hallitus toi eduskuntaan esityksen uuden vammaispalvelulain voimaantulon siirtämisestä. Tällöin perustuslakiin kytkeytyvät syyt olisivat puoltaneet vammaispalvelulain voimaantuloa alkuperäisen aikataulun mukaisesti myös perustuslakivaliokunnan mielestä. Silti hallituspuolueet jyräsivät siirtoesityksen voimaan.

Arvoisa puhemies! Kun vammaispalvelulain voimaantulon siirtoa käsiteltiin syksyllä 2023, arvelin pitämässäni puheenvuorossa, että Orpon hallituksen tosiasiallinen tavoite on tuoda ikääntymisrajaus myöhemmin takaisin lakiin. Ja näin on käynytkin, sillä nyt käsiteltävässä mietinnössä ikääntymisrajaus, tosin laajennettuna elämänvaiherajauksena, on mukana. Elämänvaiherajauksen tarkoituksena on erottaa eri elämänvaiheisiin, kuten ikääntymiseen, tavanomaisesti kuuluva avun ja tuen tarve vamman tai sairauden aiheuttamasta avun ja tuen tarpeesta, johon vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla on tarkoitus vastata. Vammaispalveluiden on tarkoitus olla erityispalveluita, jotka otetaan käyttöön silloin, kun muut palvelut eivät vastaa tarpeeseen. Valitettavasti elämäntaparajauksen tuoma lisäarvo jää epäselväksi ja koko käsite epämääräiseksi, kuten nostamme esille vastalauseessamme.

Esitys voi jopa hämärtää entisestään rajanvetoa sen välillä, mikä kuuluu tavanomaisesti eri elämänvaiheisiin ja mikä taas on vammasta aiheutuvaa tuen tarvetta. Epäselvyys voi vaarantaa vammaisten oikeuden heille kuuluviin palveluihin ja johtaa siihen, että oikeus palveluihin vaihtelee hyvinvointialueelta toiselle. Riski on olemassa kaikenikäisten vammaisten kohdalla, mutta erityisesti se koskee ikääntyneitä vammaisia. Myös lapsuus ja nuoruus on ehdotettu omiksi elämänvaiheikseen lakiesityksessä. Lapsuudessa ja nuoruudessa rakennetaan pohjaa aikuisuudelle, jolloin on erityisen tärkeää, että palvelulla pystytään vastaamaan vammaisten lasten ja nuorten tarpeisiin. Erityispalveluilla mahdollistetaan yhdenvertaisuus ikätovereiden kanssa. Hallituksen esittämä tapa uhkaa kuitenkin kääntyä lasten ja nuorten osallisuutta ja itsenäistymistä vastaan.

Arvoisa puhemies! Kaikista huolestunein olen siitä, että tämä laki on myös leikkauslaki, jolla pyritään säästämään valtiontalouden menoista. Se, että esitykseen on yhdistetty 20 miljoonan euron vähennys ensi vuoden talousarviossa, herättää vakavia epäilyksiä siitä, että lakia on lähdetty muuttamaan nimenomaan säästötavoite edellä. Ei ole oikein eikä etenäkään perus- ja ihmisoikeussopimusten mukaista, jos oikeutta vammaispalveluihin arvioidaan ensisijaisesti talouskulma edellä. Jos vammaispalvelulakia olisi tosiasiallisesti haluttu korjata järkevästi, olisi se pitänyt tehdä ilman säästötavoitetta.

Suurissa uudistuksissa löytyy lähes aina jotain korjattavaa, ja sen takia niitä pitää seurata tarkalla silmällä ja kerryttää kokemusta siitä, mitkä ovat muutosten tosiasialliset vaikutukset. Näin pystytään erottamaan muutosvaiheesta ja uutuudesta johtuvat vaikeudet lain sisällöstä johtuvista epäselvyyksistä. Uusi vammaispalvelulaki astui voimaan vasta tämän

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

vuoden alusta, joten olisi tarvittu enemmän aikaa nähdä, miten laki käytännössä vaikuttaa, ja lähteä korjaamaan lakia tarvittaessa vasta kertyneiden kokemusten pohjalta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Sillanpää poissa. — Edustaja Laine-Nousimaa.

20.57 Hanna Laine-Nousimaa sd: Arvoisa rouva puhemies! Käsittelemme hallituksen esitystä vammaispalvelulain muuttamiseksi. Lakiesityksessä esitetään lisättäväksi vammaispalvelulakiin elämänvaihetta koskeva säännös. Tällä muutoksella pyritään varmistamaan, että palvelut järjestetään yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Esityksessä korostetaan yleislakien mukaisten palveluiden ensisijaisuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että vammaispalvelulain mukaisia palveluita tulisi esityksen mukaan järjestää vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve.

Vaikka esitys on valiokuntakäsittelyn aikana perustuslakivaliokunnan vaatimuksesta täsmentynyt, ei siitä edelleenkaan käy riittävän selvästi ilmi, millä kriteereillä eri elämänvaiheissa erotettaisiin tavanomainen tai vammasta johtuva tuen tarve. Vammaisen henkilön oikeutta palveluihin ei pitäisi perustaa tulkinnanvaraisiin lain perusteluihin tai hyvinvointialueiden vaihteleviin käytäntöihin. Kokonaisuutena esitys sisältää merkittävän riskin palveluihin pääsyn heikentymisestä erityisesti iäkkäiden vammaisten ja iäkkäänä vammautuvien kohdalla, mutta myös muissa elämänvaiheissa. On mahdollista, että aiemmin henkilökohtaisen avustajan saanut ikääntyvä vammaisen henkilö siirretään kotipalvelun piiriin, vaikka tosiasiaa avustajan tarve ei vähene vaan voi jopa kasvaa.

Arvoisa puhemies! Useat lasten oikeuksia korostaneet lausunnonantajat ovat pitäneet ongelmallisena sitä, että elämänvaihesäätely rakentuu tavanomaisuuskriteerille. Tämä voi heikentää lasten ja nuorten pääsyä erityisesti itsenäistymistä ja osallisuutta turvaaviin palveluihin. Nuoruus on itsenäisen elämän, koulutus- ja työpolkujen sekä yhteiskunnallisen osallisuuden kannalta ratkaiseva elämänvaihe. Tällöin vammaispalvelulain erityispalvelut, kuten henkilökohtainen apu ja liikkumisen tuki, ovat usein välttämättömiä, jotta nuori voi yhdenvertaisesti tehdä samoja asioita kuin ikätoverinsa. Rajausmahdollisuuksien sijaan olisi ollut tarve kehittää vammaispalvelulakiin sellaisia erityispalveluja, jotka vastaisivat juuri vammaisten nuorten tarpeisiin.

Hallituksen esityksessä hyvinvointialueiden rahoituksesta vähennetään 20,2 miljoonaa euroa, koska nähdään, että tämän lain myötä aiemmin varattua rahaa ei tarvita. Kyseessä on siis lähtökohtaisesti säästölaki, jonka tarkoitus on siirtää vammaisia henkilöitä vammaispalveluista sosiaalihuoltolain palveluiden piiriin. Merkittävä kustannusvaikutus tällä lainmuutoksella on vammaisille ihmisille itselleen. Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat pääsääntöisesti maksuttomia, kun taas sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut sisältävät pääsääntöisesti omavastuuosuuden, jonka suuruus vaihtelee alueittain. Hyvinvointialueilla on vaikea taloudellinen tilanne. Se kytkeytyy suoraan myös elämänvaihesäädöksen tulkintaan juuri henkilökohtaisen avun ja liikkumisen tuen alueella, etenkin ikääntyneiden kohdalla. Säästöpaineeet ovat herättäneet laajaa huolta siitä, että säännöstä tullaan tulkitsemaan kategorisesti ja rajaavasti, mikä entisestään vaarantaa vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden.

Arvoisa rouva puhemies! Lakiesitys voi aiheuttaa isoja ongelmia vammaisille henkilöille eri elämänvaiheissa. Jokaisella vammaisella tulee olla oikeus hyvään elämään. Palvelui-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

den sisällön äkillinen muuttuminen sekä palveluiden kustannusten ennakoimaton nousu voivat aiheuttaa kohtuuttomia tilanteita vammaisille ihmisille. Siksi tätä lakia ei voi hyväksyä vaan se tulisi hylätä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kaarisalo.

21.01 Riitta Kaarisalo sd: Arvoisa puhemies! Vammaispalvelulain tarkoituksena on turvata vammaisille henkilöille välttämättömät erityispalvelut silloin, kun muut palvelut eivät riitä turvaamaan yksilöllisten tarpeiden toteutumista. Tosiasia on, että tämä nyt esitettävä lakimuutos on nimenomaan leikkauslaki. Hallitus on leikkaamassa vammaispalveluista 20 miljoonaa euroa — sen verran hallitus laskee tällä säästävänsä, sen verran hyvinvointialueiden rahoitusta ollaan vähentämässä.

On selvää, että riittämätön rahoitus vaarantaa vakavalla tavalla vammaisten oikeudet saada yhdenvertaisia tarpeeseen perustuvia palveluja. Lain merkittävin muutos on nimenomaan elämänvaiheita koskevan säännöksen lisääminen vammaispalvelulain 2 §:ään. Elämänvaiheiksi määritellään esityksessä lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluva avun ja tuen tarve, johon ei siis jatkossa vastattaisi vammaispalvelulain mukaisilla erityispalveluilla, arvioitaisiin osana yksilöllistä palvelutarpeen arviointia. On jo nyt tiedossa, että hyvinvointialueilla on merkittäviä haasteita näiden velvoitteiden toteuttamisessa käytännössä.

Kokonaisuutena tähän esitykseen sisältyy merkittävä riski siitä, että vammaispalvelujen soveltamisala kaventuu ja palveluihin pääsy heikkenee. Näin on erityisesti iäkkäiden vammaisten ja iäkkäänä vammautuvien kohdalla mutta myös muissa elämänvaiheissa. Riski voi konkretisoitua myös tietyissä vakavissa sairauksissa, joissa sairastuneiden odotettu elinikä on noussut hoitojen kehittymisen myötä.

Arvoisa puhemies! Lasten ja nuorten osalta Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja muut lasten oikeuksia korostaneet lausunnonantajat ovat pitäneet ongelmallisena, että elämänvaihesääntely rakentuu nimenomaan tavanomaisuuskriteerin varaan. Tällöin vammaispalvelulain erityispalvelut, kuten henkilökohtainen apu ja liikkumisen tuki, ovat usein välttämättömiä, jotta nuori voi yhdenvertaisesti tehdä samoja asioita kuin ikätoverinsa, mutta riski siis on, että nimenomaan nämä palvelut jäävät nuorilta saamatta.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan käsittelyssä laaja asiantuntijajoukko jätti hyvin kriittisiä lausuntoja, ja kritiikki oli nimenomaan johdonmukaista. Kun se otetaan huomioon, mielestäni tätä esitystä ei tule hyväksyä, ja tästä syystä kannatan SDP:n sosiaali- ja terveysvaliokunnassa tekemää vastalauseita lausumineen.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Valtola.

21.04 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Käsittelemme tänään lakiesitystä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön pohjalta, jonka ydin on selkeä ja välttämätön. Vammaispalvelulain tulee säilyä vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina — lakina, joka turvaa juuri niiden ihmisten oikeudet, joiden tarpeet eivät täyty yleislainsäädännön puitteissa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään aivan oikein korostanut, että pelkkä ikä ei voi olla koskaan syy rajata ihmistä avun ja tuen ulkopuolelle. Jokaisen vammaisen henkilön oikeus palveluihin tulee arvioida yksilöllisesti osana palvelutarpeen arviointia. Tämä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

on vahva ja tärkeä linjaus, sillä se estää kategorisia rajoituksia ja ohjaa kohti ihmisten todellisen tilanteen huomioimista.

Arvoisa puhemies! Suomi ottaa tällä esityksellä tietoisesti erilaisen suunnan kuin useat naapurimaamme. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa ikäraajat 65 ja 67 vuotta ovat voimassa. Hallituksen esityksen ja valiokunnan mietinnön mukaisesti ketään ei suljeta pois iän perusteella vaan elämänvaihe toimii nimenomaan työkaluna erottaa tavanomainen tuen tarve sellaisesta, joka johtuu vammasta ja jota varten erityislaki on olemassa. Juuri tämä on esityksen vahvuus. Se ei kavenna oikeuksia vaan tarkentaa lain tarkoitusta ja parantaa sen yhdenmukaista soveltamista.

Asiantuntijakuulemisissa useat tahot ovatkin korostaneet, että esitys selkeyttää rajapintaa yleisten palvelujen ja vammaispalvelujen välillä, vahvistaa oikeusturvaa ja parantaa etenkin vammaisten lasten, nuorten ja ikäihmisten asemaa. On totta, että esitystä on myös kritisoitu. On esitetty huolia, että käsitteen ”elämänvaihe” voisi tulkita väljästi tai että muutoksia tehdään nopeassa tahdissa. Nämä huomiot on otettava vakavasti, mutta juuri siksi valiokunta on esittänyt selkeitä täsmennyksiä lakitekstiin. Ne varmistavat, että arviointi tehdään aina yksilöllisesti palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä ja että lain soveltamisen selkeys paranee aidosti, ei vain nimellisesti.

Valiokunnan ehdottama 4 §:n uusi 2 momentti on tässä avainasemassa. Se velvoittaa arvioimaan, milloin tuen tarve on elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvaa ja milloin vammasta johtuvaa. Samalla se edellyttää, että arvioidaan mahdollisuus vastata tarpeisiin muulla lainsäädännöllä. Tämä ei heikennä oikeuksia vaan vahvistaa arvioinnin laatua ja yhdenvertaisuutta. Arvioinnissa tulee ehdotetun 2 §:n 4 momentin mukaan lisäksi ottaa huomioon myös palveluiden jatkuvuus siirryttäessä elämänvaiheesta toiseen. Perustelujen mukaan silloin, kun vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden, osallisuuden ja itsenäisen elämän toteutuminen on kiinni palveluista, on välttämätöntä huolehtia siitä, että palvelut jatkuvat joustavasti elämänvaiheesta toiseen.

Arvoisa rouva puhemies! Perustuslakivaliokunta on arvioinut muutosten olevan perustuslain edellyttämällä tavalla täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Keskeistä on se tapa, jolla lakia tullaan soveltamaan, perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti, kuten perustuslakivaliokunta korostaa. Juuri siksi valiokunta edellyttää valtioneuvostolta aktiivista seurantaa ja ohjausta, jotta syrjiviä käytäntöjä ei muodostu ja jotta niihin voidaan tarvittaessa puuttua nopeasti. Tämä on vastuullista ja eteenpäin katsovaa lainsäädäntöä.

Tällä esityksellä emme leikkaa vammaisilta, vaikka niin täällä on sanottu. Kyseessä on vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen: se, että vammaispalvelulaki säilyy vammaisille tarkoitettuna erityislakina. Hyvinvointialueiden rahoitusta pienennetään, koska kyseessä on raha, joka varattiin edellisen käsittelyn yhteydessä soveltamisalan epäselvyyden takia. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Wickström.

21.09 Henrik Wickström r: Arvoisa rouva puhemies, värderade fru talman! Me käsittelemme nyt jälleen muutosta vammaispalvelulakiin, ja pakko on todeta tähän alkuun, että olisi ollut hienoa, että tämä olisi saatu jo ensimmäisellä kerralla osumaan lankulle tämän eduskuntakauden aikana, mutta kuten me tiedetään, me puhutaan sellaisesta lakikokonaisuudesta, joka on hyvin kompleksinen ja sisältää hyvin paljon yksityiskohtia. Nyt myöskin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

tällä muutoksella pyritään vahvistamaan juuri sitä, että vammaispalvelut saadaan kohdennettua parhaimmalla tavalla juuri heille, joille ne myöskin kuuluvat.

Arvoisa rouva puhemies! Elämänvaihekirjauksen lisäämisellä tähän lakiin halutaan huolehtia siitä, että ne rahat, mitkä hyvinvointialueille menevät, myöskin kohdentuvat oikein juuri heille, jotka tarvitsevat näitä palveluita. Kuten jo tässä keskustelussa olemme kuulleet, esimerkiksi Ruotsissa, Norjassa mutta myöskin muissa Euroopan maissa on paljon tiukempia elämänvaiheeseen liittyviä kirjauksia itse vammaispalvelulaissa kuin mitä meillä tässä laissa tulee olemaan, mikäli eduskunta sen hyväksyy.

Haluaisin tästä valiokunnan käsittelystä nostaa esiin muutaman näkökulman.

Ensimmäinen, mikä itseäni on huolestuttanut ja joka ei nyt itse tässä muutoksessa ratkea, liittyy tämän lain soveltamiseen. On pakko todeta, että tämä uusi vammaispalvelulaki on ollut vain vähän aikaa voimassa, mutta selkeästi jo nyt hyvinvointialueilta kantautuu huolestuttavia viestejä siitä, että palveluita ei järjestetä samalla tapaa ja palveluista löytyy eroavaisuuksia. Nämä huolet eivät kuitenkaan suoraan liity tähän itse lakiin, mutta haluan sen takia juuri alleviivata niitä asioita, mitkä valiokunta on mietinnössään nostanut esiin liittyen juuri siihen, että sosiaali- ja terveysministeriön pitää edelleenkin vahvistaa tähän lakiin liittyvää ohjausta sinne hyvinvointialueille, jotta voidaan huolehtia siitä, ettei tule väliinputoajia, mutta toisaalta myöskin siitä, että ei tapahdu sitä, että nämä palvelut eriytyvät niin, että toinen henkilö voi saada paremmat palvelut toisella hyvinvointialueella ja toisella sitten toimitaan toisella tavalla.

Värderade fru talman! Funktionshindersservicelagen har uppdaterats flera gånger, och nu pratar man om den så kallade formuleringen om livsskede som sätts till i lagstiftningen. Jag vill understryka att den här förändringen inte är så markant jämfört med nuläget, för redan nu måste socialarbetaren på en personlig nivå göra en personlig bedömning angående klientens behov av service.

Det är också bra att komma ihåg att i andra nordiska länder finns det en mycket striktare begränsning. Till exempel i Sverige får du inte ens tjänster från själva funktionshindersservicelagen ifall du är över 65—67 år.

Arvoisa rouva puhemies! On ymmärrettävää, että aina, kun puhutaan vammaispalvelulaisista, se herättää paljon tunteita. Mutta tässä on pakko alleviivata sitä, että tässä halutaan nimetä huolehtia siitä, että rahoitus ja palvelut kohdennetaan juuri heille, jotka niitä myöskin eniten tarvitsevat.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lindén.

21.12 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Aivan ensimmäiseksi yhdyin tässä edustaja Wickströmin näkemykseen siitä, että soveltaminen on haastavaa ja siihen täytyy kiinnittää merkittävää huomiota. Meillä ei ole enää 300:aa kuntaa, mutta meillä on kuitenkin 22 aluetta plus HUS-yhtymä, jotka tulevat sitten omalla tavallaan tätä soveltamaan, ja ohjaus on varmasti siinä todella tärkeää.

Sisältö tällaisessa laissa on tietenkin kaikkein tärkein, mutta siitä on käytetty täällä jo hyviä puheenvuoroja, joten itse näen tarvetta käydä ihan lyhyesti läpi eräänlaisen rahoitus-tarinan tämän lain yhteydessä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

Hyvin lyhyesti totean, että varsinainen ensimmäinen vammaispalvelulaki oli vuodelta 1987, siitäkin on itselläni muistikuva, koska samana vuonna tulin valituksi Porin kaupungin terveydenhuollon johtavaksi viranhaltijaksi ja se liittyi myös terveydenhuoltoon silloin. Miksi tämän mainitsin? Se johtuu siitä, että se oli diagnoosikorosteinen laki, ja juuri tästä diagnoosikeskeisyydestä on tässä pyritty eroon, kun tätä lainsäädäntöä on uudistettu. Mitä käytännössä tarkoitti se diagnoosikeskeisyys: se tarkoitti sitä, että asiakkaalla tai potilaalla — kuinka vaan — saattoi olla samanlainen haitta, esimerkiksi jonkun elimen puuttuminen, mutta riippuen taustasyystä, siitä sairaudesta tai tapahtumasarjasta, jonka seurauksena tämä oli, hän joko sai tietyn edun, esimerkiksi apuvälineen, taikka ei. Tämähän oli ehdottomasti väärin, ja tämä oli pitkään sellainen asia, jota jouduttiin sitten valvontaviranomaisissa ja hallinto-oikeuksissa korjaamaan yksittäistapausten valossa. Tämä oli yksi taustasy sille, että tätä lakia haluttiin saattaa yleisempään muotoon kuin sitten tämmöiseen diagnoosiin ja siihen liittyviin prosenttialusteluihin liittyväksi.

Sipilän hallitus sitten käynnisti tämän uudistuksen, mutta se jäi siltä hallitukselta kesken, ja sitten Rinteen—Marinin hallitus jatkoi tätä. Ministeri Kiurun johdolla tätä valmisteltiin sosiaali- ja terveysministeriössä, ja kun itse tulin ministeriksi helmikuussa 22, niin siitä oli hyvin laaja luonnos valmiina. Täytyy sanoa, että siinä oli niin paljon uutta terminologiaa ja muuta, että vaikka sain muutaman kerran tosi perusteellisen briifauksen, niin itse asiassa oli aika vaativaa oppia ajattelemaan uudella tavalla, kun olin ainakin aiemmissa tehtävissä tottunut toisenlaiseen lainsäädäntöön tässä.

No, sitten syksyllä 22 tämä annettiin eduskunnalle, ja nyt tulen siihen talouteen. Silloin arvioitiin, että tämän aiheuttamat lisäkustannukset ovat 30 miljoonaa euroa. Tämä on keskiarvo: ensimmäisenä vuonna ne olisivat olleet 25 ja siitä asteittain nousseet sitten 35:een. Tämä täytyy nyt suhteuttaa sitten siihen, mitkä ovat nämä kokonaiskustannukset. Niistä on erilaisia arvioita riippuen siitä, kuinka laajasti otetaan vammaisten asumispalvelut huomioon, mutta jos otetaan asumispalvelut huomioon, niin se on yli kaksi miljardia. Jos ei oteta, niin kysymys on vähän yli miljardista. Eli tämmöinen 30 miljoonan lisäys ei ollut tietysti niin kuin mikään mittava laajennus siinä vaiheessa.

No, eduskunta lähti innokkaasti käsittelemään tätä lakia, ja vaalit lähestyivät, ja tähän tehtiin sitten merkittäviä laajennuksia ihan yksituumaisesti sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, sekä etuuksiin että palveluihin, ja tässä suuressa salissa se yksimielisesti hyväksyttiin. Muistan, kuinka eri puolueiden — niin hallituspuolueiden kuin silloisen opposition — edustajat kävivät kilvan sitä kehumassa, että nyt tuli hyvä laki.

Sitten vaalien 23 jälkeen hallitus vaihtui, ja tuli kuulopuheita siitä, että hallitusneuvotteluissa oli kerrottu, että ne muutokset, joita eduskunta teki, olisivat olleet kustannuksiltaan aivan valtavan mittavat. Kaikkein suurin tällainen rahasumma, jonka tässä yhteydessä kuulin ja joka on täällä salissakin pariin kertaan toistettu, oli se, että tuli miljardin euron edestä lisää velvoitteita. Tämän saman totesi kahdestaan ollessamme radiokeskustelussa silloinen kokoomuksen eduskuntavaaliehdokas Lasse Lehtonen, nykyinen Kelan pääjohtaja. Valtiovarainministeriö kuitenkin arvioi, että se olisi ollut noin 100 miljoonaa lisää siihen eli 30 plus 100 — silloin puhutaan 130:sta.

Kun uusi eduskunta sitten käynnisti työnsä syksyllä 23, niin tästä käytiin heti aika kiivas ja napakka keskustelu, jossa väiteltiin siitä, onko hallitusohjelma leikkaava vai lisäävä, koska siellä lähdettiin siitä, että 100 miljoonaa voidaan käyttää. No, 100 miljoonaahan on vähemmän kuin 130, jonka arvioitiin siis olevan se VM:n arvio niistä eduskunnan tekemis-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

tä laajennuksista, mutta onhan se enemmän kuin se 30, mikä oli Marinin hallituksen alkuperäinen esitys. Tästä sitten kiisteltiin täällä, että kuka täällä leikkaa ja kuka lisää.

Mutta sitten, kun sitä päästiin käytännössä toteuttamaan, niin aivan ensimmäiseksi tuli se lykkäyspäätos, että 14 kuukaudella lykättiin sen voimaantuloaikaa. Sitten tuli se vaihe, kun lähdettiin uudistamaan tätä lakia ja tehtiin se ensimmäinen soveltamisen rajausta siihen. Siinä yhteydessä arvioitiin, että säästetään noin 60 miljoonaa, ja nyt sitten viime keväänä puoliväliriihessä tuli se uusi leikkaus, eli miinus 20,2 miljoonaa euroa. Olen tässä monenkin muun lain yhteydessä ottanut kantaa siihen, että kun noin kahdesta miljardista leikataan 20,2 miljoonaa, niin ymmärrän, että ne perustuvat eräänlaisiin laskelmiin ja varmasti niin sanotusti suuruusluokka on oikea, mutta onko se aivan tarkkaa? Ja käytännön sovellutuksesta — jota tekevät yksittäiset sosiaalityöntekijät, niitä päätöksiä — aika tulee sitten näyttämään, mikä se todellisuus on.

No, itse haluaisin tässä lopuksi korostaa, kun kävin läpi nämä eri vaiheet, että nyt sitten, kun tämä 20 miljoonan leikkaus tehdään, niin ollaan pikkuisen alle siinä summassa, mikä alun perin oli siinä syksyllä 22 annetussa lainsäädännössä eduskunnalle. Kyllä tämä on sillä tavalla tietysti säästölaki, joka nyt on kytketty hyvin monimutkaiseen laskelmaan siinä, millä tavalla tämä vaikuttaisi.

Itse olen ollut tästä iän vaikutuksesta koko ajan sitä mieltä, että jos minun ikäiseni, eli yli 70-vuotias, vaikka herää aamulla sokeana, niin kyllä hän on vammainen, taikka jos hän on tullut vammaiseksi vaikkapa 40-vuotiaana, niin hän on vammainen vielä sitten 80-vuotiaanakin, mutta se on eri asia kuin normaali ikääntyminen, esimerkiksi rollaattorin käyttö tai tavanomaiset ikään liittyvät, raihnastumisen aiheuttamat vaivat.

Loppujen lopuksi välillä on tuntunut aika akateemiselta tässä yhteydessä tämä keskustelu, että mitä vaikutuksia näillä rajauksilla sitten on, mutta eniten olen huolissani [Puhemies koputtaa] tästä 20 miljoonan leikkauksesta. Se on joka tapauksessa taas kerran hyvinvointialueiden yleiskatteisen rahoituksen leikkaus. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiuru.

21.20 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Muutamia sanoja SDP:n näkökulmasta:

Kun tässä aikaisemmin sain esitellä tätä mietintöä, totesin, että tästä mietinnöstä on jätetty myöskin vastalauseita. SDP:n vastalauseessa me lähdemme siitä, että vammaispalvelulain tarkoituksena on turvata vammaisille henkilöille välttämättömät erityispalvelut silloin, kun muut palvelut eivät vastaa heidän yksilölliseen tarpeeseensa. Haastavaa on se, että tämän vuosien prosessien yhteydessä on kentällä pesiytynyt toimintaan vaaran merkkejä. Nimittäin jo nyt on näköpiirissä, että vammaiset henkilöt ovat joutuneet tilanteeseen, jossa hyvinvointialueet ovat joissakin tilanteissa alentaneet vammaispalvelulain mukaisen palveluiden aikaisempaa palvelutasoa, ja että vammaispalvelulaki näyttää muuttuneen säästölaiksi. Tämä ajatus ei ole omaa havaintoani vaan valiokunnan mietinnön tekstiä, joka pohjautuu saamiimme vaikutusarvioihin. Haasteeksi on tulossa se, että olemme nyt jatkamassa tätä ikiliikkumista sen osalta, että vammaispalveluissa halutaan hakea kustannustehokasta ratkaisua siihen, että nimenomaan vammaispalvelulain toteuttamisessa voitaisiin säästää.

Tämä on haasteellinen kysymys siksi, että hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisalaa esitettiin täsmennettäväksi hallituksen esityksessä vuoden 24 syksyllä, ja tämä eduskunnan rupeama päättyi sitten siihen, että perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta ai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

kataulu ei enää sallinut sitä, että olisi lähdetty jumppaamaan tätä kyseistä säännöstä sellaiseksi, että perustuslakivaliokunnan esittämät muutokset olisi saatu toteutettua. Vähän samanlaisessa tilanteessa on oltu joka syksy, kun hallituksen joitakin lakiesityksiä on arvioitu ja niiden perustuslailliset puutteet ovat tulleet selkeiksi. Tämän asian yhteydessä päädyttiin sitten siihen, että muutoin tuo vammaispalvelulaki laitettiin eteenpäin mutta silloisen hallituksen esityksen vammaispalvelulain kakkospykälä silloin jäi tekemättä.

Nyt sitten tätä uutta lisättävää soveltamisalaa rajaavaa elämänvaihetta koskevaa säännöstä on käsitelty, ja niin kuin tässä aikaisemmin totesin, perustuslakivaliokunnan mielestä tätä yksilöllistä arviointia koskevaa sääntelyä täytyy vielä täsmentää, ja tätä täsmennystä me olemme nyt valiokunnassa tehneet. Valiokunta korostaakin tältä kannalta nimenomaan tämän yksilöllisen arvioinnin perusteiden ja noudatettavan menettelyn mahdollisimman selkeän sääntelemisen merkitystä ja toteaa, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä täsmentää sääntelyä tältä osin. Näin siis totesi perustuslakivaliokunta, ja olemme sitten omalta osaltamme näitä muutoksia tehneet.

Nyt haasteeksi on muodostunut myös se, että samaan aikaan, kun vammaispalvelulakia on täsmennetty ja esitetty muutettavaksi näin, niin on myöskin esitetty tämän olevan ristiriidassa vammaisyleissopimuksen ja yleissopimusta valvovan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean erilaisten Suomea koskevien ratkaisujen kanssa. Tämä tarkoittaisi nyt sitä, että Suomen toimintamalli on kyseenalaistettu nimenomaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean Suomea koskevien kannanottojen ja ratkaisujen loppupäätelmissä. Eli syksyllä, alle kolme kuukautta sitten, Suomea koskevissa loppupäätelmissään tuo komitea toteaa, että elämänvaiherajauksen lisääminen vammaispalvelulakiin merkitsisi ikään perustuvaa syrjintää ja olisi ristiriidassa yleissopimuksen 1 artiklaan sisältyvän vammaisuuden määritelmän kanssa. Komitea on huolissaan siitä, että ehdotetut muutokset saattavat sulkea monet vammaiset henkilöt pois vammaisyleissopimuksen edellyttämistä palveluista.

Arvoisa puhemies! Me emme valitettavasti voi sanoa, että Suomen hallitus ja Suomen kansanedustajien enemmistö on niin viisas ja aina työssään lankulle osuva, että käy niin, että me tiedämme täällä paremmin. Koko perustuslaillinen valvonta perustuu nimenomaan siihen, että ihmisoikeuksien kansainväliset sopimukset ovat perustuslaillisen tulkinnan sitä yleistä kirjoa, ja siellä nimenomaan joudutaan ottamaan kantaa myös siihen, onko tämä kaikki tämän työn vastaista. Perustuslakivaliokunta on pohtinut asiaa ja todennut, että perustuslakivaliokunnan mielestä se, että lain soveltamisalaa ja eri palveluiden myöntämistä koskevia säännöksiä sovelletaan lain tarkoituksen mukaisesti perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti, on omiaan lieventämään kyseisiä ongelmia ja ehkäisemään esimerkiksi juuri iän perusteella syrjivien käytäntöjen muodostumista.

Olen ihan kiinnostuksesta välillä harrastanut perustuslakivaliokunnan kantojen tarkastelua, ja jälleen on kiinnostavaa huomata, että valtiosääntöoikeuden asiantuntijat ovat kyllä hämmästyksellään tulkinneet tätä perustuslakivaliokunnan kantaa, joka koski nimenomaan tätä esitystä ja tätä kirjausta. Siis tässähän perustuslakivaliokunnan mielestä on hienoa se, että voitaisiin olla semmoisia ihmisoikeus- ja perusoikeusmyönteisiä tulkinnoisamme, mutta se ei vielä takaa kenellekään tuota elintärkeää palvelua, ja tästä se haaste sitten meille tulee.

Arvoisa puhemies! Olin valiokunnan työssä aktiivisesti mukana, ja olisin tietenkin toivonut, että olisimme voineet toistaa valiokunnan mietinnössä nämä aikaisemmat valiokunnan kannat, joita tässä valiokunnan mietinnössäkin esitellään. Tänne valiokunnan kantoi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

hin aikaisemmalta ajalta on otettu vahvoja lausumia, joissa edellytetään, että vammaispalvelun toimeenpanoa ohjataan niin, että varmistetaan lain valtakunnallinen yhtenäinen soveltaminen ja vammaisten henkilöiden palveluiden yhdenvertainen saatavuus eri alueilla.

Haasteeksi onkin tulossa nimenomaan se, kuinka paljon tosiasiasa valiokunnan mietinnön kuvaamalla tavalla vammaispalveluissa käytössä ollutta rahaa jää tällä hetkellä tämän budjetin ulkopuolelle. Suosittelenkin kaikkia tutustumaan siihen valiokunnan mietinnön osuuteen, jossa otetaan kantaa siihen, miten nämä taloudelliset vaikutukset jakautuvat, ja tässä on sanottava, että valitettavasti sitä rahoitusta, joka tähän on aikoinaan suunniteltu, on selvästi pienennetty ja se kehysvaraus, joka tehtiin uudelle hallitukselle, ei valitettavasti koskaan sadan miljoonan laajuudessa toteutunut. Tässä nyt ajatellaan, että 20 miljoonalla leikataan hyvinvointialueilta tätä rahoitusta, ja silloin on kyllä ihmeellistä väittää, että vammaispalveluiden puolella olisi ollut semmoisia ihmisiä, jotka eivät ole vammaisia, ja nyt heidät siivottaisiin sieltä ulos. Kyllä tässä on kysymys siitä, että erityisesti autismi- ja neurokirjon ihmiset eivät välttämättä jatkossa pääse näiden palveluiden piiriin, koska hyvinvointialueilta nyt 20 miljoonaa vähennetään rahaa tämän takia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Siponen poissa. — Edustaja Väyrynen.

21.29 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Olen täällä ensimmäistä kautta, ja tuntuu, että olen jo toistuvasti, useampaan kertaan, käsitellyt vammaispalvelulakia, mitä tosiaan olenkin, ja se kertoo varmasti kaiken siitä, kuinka haastava kokonaisuus tämä on ollut.

Suurin osa keskustelusta on tietenkin tämän elämänvaihepohdinnan ympärille keskittynyt, ja ymmärrän sen ihan täysin. Siinä on perustuslakivaliokunnalla ollut töitä varmaan yhtä paljon kuin sote-valiokunnalla ja ihan syystäkin. Edellinen hallituskin taisi yrittää ansiokkaasti ikäkausirajausta lopulta tyssäten samaan ongelmaan, mihin tämä hallitus alkuvaiheessaan. Nyttten tätä on täsmennetty, ja ollaan päästy tänne asti, mikä on erittäin hyvää.

Jonkin verran on ollut puheita siitä, että pyritäisiin jonkun ikäisiä yksilöitä rajaamaan lain ulkopuolelle. Se ei missään nimessä missään vaiheessa ole ollut lain tarkoitus, eikä sellainen käsitys ole tullut missään vaiheessa ainakaan minulle tämän käsittelyn aikana, vaan nimenomaan se, että me turvattaisiin vammaispalvelulain palvelut niille, jotka oikeasti niitä tarvitsevat ja jotka niihin ovat oikeutettuja, ja sillä lailla, että kukaan ei todellakaan jäisi ulos.

Tässä oli oikeastaan parikin mainintaa naapurimaitten rajauksista, joissa ollaan itse asiassa huomattavasti spesifimmällä tasolla, ja siinä mielessä minä olen tyytyväinen, että meille on jätetty todellakin yksilölliselle harkinnalle tilaa, niin kuin sen kuuluu olla, ja siihen velvoitetaan. Missään nimessä ei laiteta spesifejä ikärajoja, koska tämmöisessä elämänvaiheajattelussa se ei oikein toimikaan käytännön maailmassa. Olen erittäin tyytyväinen, että mitään spesifejä ikärajoja ei ole.

Siitä minä olen samaa mieltä, mistä edustajat Lindén ja Wickström ja itse asiassa taisi edustaja Kiuruakin mainita, että on hirveän tärkeää, miten näitä lakeja sovelletaan. Edustaja Wickström erittäin hyvin totesikin, että se ei ole pelkästään lainsäädännön ongelma tällä hetkellä, vaan meidän täytyy laajemmalla kuvalla löytää ratkaisu, millä me saamme hyvinvointialueitten toiminnat yhteismitallisiksi, ja se liittyy myös siihen, miten lainsäädäntöä sovelletaan. Tällä hetkellä se on ongelma, mutta toivon, että sekin saadaan jatkossa nimenomaan laajemmin meidän palveluiden sisältöjen kautta ajettua yhteismitalliseksi, kos-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

ka se on ollut erittäin hyvä ja tärkeä motiivi siinä, kun on hyvinvointialueita lähdetty rakentamaan, ja siinä mielessä meillä on ne työkalut olemassa siihen, kunhan me vain keksitään, mitä kautta tätä lähestytään.

Kaiken kaikkiaan, mitä tähän lakiin tulee, olen tyytyväinen, että tämä vihdoin saadaan tänne ja on saatu tämä elämänvaiherajaus sellaiseksi, että me ollaan vihdoin päästy tässä salissa puhumaan ja toivottavasti päästään hyväksymään tämä laki.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Holopainen.

21.31 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Vihreille on ollut jo pitkään tärkeä tavoite se, että pystytään kehittämään suomalaista järjestelmää niin, että paremmin pystytään toteuttamaan YK:n vammaissopimuksen velvoitteita. No, nyt sitten olimme todella tyytyväisiä siihen, että viime hallituksessa saimme edistyksellistä lainsäädäntöä toteutettua tämän vammaispalvelulain suhteen ja hyvässä yhteistyössä silloisen hallituskokoonpanon kanssa.

Onkin todella valitettavaa, että nyt tällä hallituskaudella, kuten edustaja Lindén tässä hyvin kuvasi, tätä tosiasiallista tasoa on heikennetty jo moneen kertaan. Mietin sitä, että kun tämä hallitus aloitti, niin jossain vaiheessa muistan pääministerinkin todenneen, että kun nyt tehdään tätä julkisen talouden sopeuttamista, niin pidetään huolta siitä, että se ei kohdistu näihin kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin ihmisiin, ja muistaakseni jossain lausunnossa mainitsi erityisesti sen, että Suomessa esimerkiksi vammaisista pidetään joka tapauksessa huolta. No, nyt sitten nämä vammaispalvelulain heikennykset ovat kuitenkin olleet selkeää takapakkia. Tässäkin lainmuutoksessa, mitä esitetään, on kysymys säästötoimesta ja heikennyksestä.

Täällä on todellakin ansiokkaasti — tässä valiokunnan mietinnössä olevassa vastalauseessa, jonka SDP, vasemmistoliitto ja vihreät ovat yhdessä tehneet — todettu näitä haasteita. Esimerkiksi YK:n vammaisoikeuksien komitea on todellakin ollut huolestunut näistä rajauksista, mitä nyt tässä hallituksen esityksessä ollaan toteuttamassa. Tämä todellakin vie asioita huonompaan suuntaan. Muistuttaisin edelleenkin tästä YK:n vammaissopimuksen velvoitteesta, että meidän pitää turvata vammaisille henkilöille yhdenvertainen oikeus itsenäiseen elämään, osallisuuteen ja välttämättömiin tukipalveluihin koko elämänkaaren ajan. Se, että nyt Suomessa ollaan tekemässä tätä julkisen talouden sopeuttamista hyvin rajulla tavalla ja aika valikoivasti kohdistuen sen näihin haavoittuvassa asemassa oleviin, ei vapauta Suomea näistä velvoitteista, joita tämä vammaissopimus edellyttää. Eli näitä toimia ei pitäisi kohdistaa tähän.

Nyt sitten todellakin jo tähän mennessä palaute tuolta hyvinvointialueitten käytännöistä on osoittanut sen, että näitä palveluja on heikennetty merkittävästi esimerkiksi kuljetuspalveluitten osalta. Kun kuljetuspalvelujen pitäisi tukea vammaisten ihmisten arkea, mahdollistaa kaupassakäynti, asiointi, työ, opiskelu, ystävien tapaaminen ja itsenäinen liikkuminen, niin sitten kuitenkin käytännön tasolla näitä palveluja on monella hyvinvointialueella heikennetty niin, että esimerkiksi henkilön työssäkäynti voi estyä siitä syystä, että ei ole näitä välttämättömiä kuljetuspalveluita käytössä. Tätä on todella vaikea ymmärtää, miten meillä on hallitus, jonka keskeinen viesti on koko ajan se, että halutaan edistää työllisyyttä, mutta sitten kuitenkin meillä on väestöryhmä, jonka osalta nimenomaan työllisyyden mahdollisuuksia heikennetään. Todellakaan ei ole hyväksyttävä tämä hallituksen esitys, jossa edelleenkin säästetään näistä kokonaisuuksista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2025 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiuru.

21.35 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Haasteena on tietenkin tässä kaikessa se, onko käytännössä järkeä käyttää kaikilla istuntokausilla syksyisin aikaa siihen, että etsitään keinoja, joilla vammaispalveluita voitaisiin rajata, ja kuinka hyvin tämä toimeenpano tosiasiassa tulee tapahtumaan kentän näkökulmasta, jos tätä tällaisissa olosuhteissa on loppuviimeksi tehty.

Haasteeksi tulee, niin kuin tässä todetaan, myöskin se, että tämä on ollut ikiliikkuja ja loppuviimeksi ollaan päästy tulokseen, jossa varmaa on se, että vammaispalveluista rahoitus vähenee, mutta samaan aikaan tämä lain uusi, rajattu soveltamisala ei välttämättä johda siihen, että lopputulokset käytännössä näkyvät. Jo nyt hyvinvointialueet ovat lähteneet asiassa keulimaan, ja on jo kyseenalaisilla tavoilla saatettu tehdä päätöksiä. Tästä valio-kunta myöskin omassa mietinnössään kirjelmöi.

Se on minusta aika kova kannanotto siihen, minkälaiseen tilanteeseen vuosien varrella on päädytty, kun on uskottu vahvasti siihen valtiovarainministeriön näkemykseen, että vammaispalveluissa olisi vammaisia, jotka eivät tosiasiallisesti ole vammaisia. Näitä, tätä häntää, on nyt metsästetty tässä vuosien varrella, useita vuosia, ja loppuviimeksi ollaan siinä tilanteessa, jossa jonkinlainen ikärajaus saadaan aikaan, ja ollaan nyt sitten kansainvälisenä silmätikkuna siitä, mitä on tullut tehtyä.

Tämä on aika vakava kysymys 20 miljoonan euron säästön hakemiseksi. Onko tämä sellaista politiikkaa, jossa Suomen pitäisi olla mukana, kun on kysymys vammaisista ihmisistä? Selvää on myöskin se, että nämä uudet ryhmät, jotka pääsivät vammaispalvelun piiriin, ovat jatkossa erittäin vaikeassa asemassa niin, että esimerkiksi neuro- tai autismikirjon ihmisten mahdollisuudet päästä näiden palveluiden piiriin eivät tosiasiallisesti heikkene. Siitä olen kyllä erityisen huolissani. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 92/2025 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.